

Draaiboek workshop
art-based learning met muziek

abl

art-based Learning

Luisterend Leren

Paul Verschuur
Master Kunsteducatie
Fontys Hogeschool voor de Kunsten
Studiejaar 2021-2022

Inleiding

In dit document wil ik een handvat geven aan docenten om zelf aan de slag te gaan met art-based learning met muziek. Het onderzoek dat ik deed is pas een eerste aanzet en onderstaand draaiboek is dan ook nog volop in ontwikkeling en inderdaad niet meer dan een handvat, een beginpunt. Het is een vertaling van het draaiboek dat ik zelf gebruik heb voor de eerste workshops.

Hier en daar staan zinnen tussen aanhalingstekens. Dat zijn dan suggesties voor opmerkingen. Het is uiteraard niet mijn bedoeling om letterlijk voor te kauwen wat de workshopleider moet zeggen, maar eerder om duidelijk te maken wat de bedoeling is van dat specifieke stukje instructie. Ik ben uitgegaan van een workshop van twee uur. Wat mij betreft is dat ook minimaal. Als er meer tijd is, is er natuurlijk te spelen met de planning.

Vooraf moeten deelnemers de instructie krijgen om een telefoon (of ander apparaat waarmee ze op Wifi kunnen) en een hoofdtelefoon mee te nemen. Zorg dat er voldoende papier, schrijf-, teken- en kleurgerei is. Ook moet er een installatie zijn waarop de muziek in stap 1b op behoorlijk volume afgespeeld kan worden. De muziek die u wilt gebruiken moet online te vinden zijn. Dat kan al met een Spotify lijstje. U bent natuurlijk van harte welkom om de muziek te gebruiken die in dit onderzoek is gemaakt voor de workshop. Die kunt u vinden op ablmuziek.nl/muziek.

Mocht u wat meer theoretische achtergrond willen, kijk dan op www.ablmuziek.nl onder *Theorie*. Ik denk dat u met name de pagina's *Wat is art-based learning?* en *Ontwerpprincipes workshop art-based learning met muziek* interessant zou kunnen vinden. Als ik kan helpen, neem dan gerust [contact](#) met mij op.

Veel art-based learning plezier gewenst!

Paul Verschuur
Juni 2022

Tijd	Onderdeel	Wat zegt/doet de workshopleider? Wat doen de deelnemers?	Duur
0:00	Introductie	Als eerste een korte introductie op art-based learning, zonder heel diep de theorie in te gaan. Even kort wat over Jeroen Lutters en de vertaalslag vanuit de beeldende kunsten naar muziek. Of net wat u interessant vindt om vooraf te delen met de groep. Dan een aantal pointers vooraf: • Geef aan dat niets van wat de deelnemer vandaag denkt, voelt of opschrijft gedeeld hoeft te worden met anderen. Dat zou de autonomie en het intuïtieve karakter van de sessie in de weg zitten. De deelnemers moeten zich uitgenodigd voelen om af te zien van alles dat ze denken dat moet. • En dus goed om aan te geven: men kan het niet fout doen. “Probeer te vertrouwen op je intuïtie, alles wat zich aandient is waardevol.” “Voordat we verder gaan controleren we of alles technisch werkt. Heeft iedereen beschikking tot Wifi en hoofdtelefoon? Heeft iedereen pen en papier?” Eventueel even wijzen op extra materialen die voorhanden zijn.	5 min
0:05	Stap 1a: De vraag	Geef vervolgens aan dat iedereen zo meteen de tijd krijgt om voor zichzelf een vraag te formuleren. Een persoonlijke, betekenisvolle vraag. Een existentiële vraag. “Begin maar gewoon met schrijven over wat je bezighoudt. Dat kan betrekking hebben op privé, persoonlijk, sociale omgeving, studie/werk gerelateerd of mondiale vraagstukken. Wellicht heb je onlangs wat gelezen wat je bezighoudt of is er een dilemma waar je tegenaan loopt. Probeer uiteindelijk tot een open vraag te komen.” “Heb je tijd over? Stel jezelf dan de vraag: Is dit nu echt de vraag? Of zit er nog iets onder? Is dit echt iets dat jou diep raakt? Hoe meer het van jou is, hoe echter het is, des te groter de kans dat de workshop je iets op gaat leveren.” Eventueel nog maar even vermelden dat men de vraag niet hoeft te delen met de groep. “Het is echt iets dat van jou is. Alles wat op dit moment in jou opkomt is van waarde, zinvol, of eigenlijk misschien wel het enige dat telt.” Vraag na 10 minuten om het af te ronden. “Vouw de vraag maar op, we hebben hem even niet meer nodig en komen er pas straks weer op terug. Laat maar los.” Even terugkoppeling zoeken: “Hoe was dit?”	15 min

Tijd	Onderdeel	Wat zegt/doet de workshopleider? Wat doen de deelnemers?	Duur
0:20	Stap 1b: De muziek	Introduceer dan de muziek. “We gaan aan één stuk door luisteren naar de muziekstukken.” “Met één van deze stukken ga je straks verder de oefening in. Laat de muziek maar op je afkomen. Je zult merken dat er één stuk is dat je roept. Dat meer tot je spreekt dan de anderen. Dat iets bij je in beweging zet. Dat hoeft niet te zijn omdat je het mooi vindt. Probeer je maar te laten kiezen door het muziekstuk. Je krijgt ze allemaal één keer te horen.” Vraag na het beluisteren van alle stukken weer om enige terugkoppeling. “Hoe was dit? Heeft iedereen een stuk?”	25 min
0:45	Stap 2: Sprekende objecten	Nu gaan alle deelnemers individueel verder. Zorg eerst dat iedereen op de website waar de muziek staat geraakt. Introduceer dan de volgende stap: Spreekende objecten, in dit geval een muziekstuk. “We gaan nu een <i>close reading</i> doen, zoals men dat in de literatuur noemt. <i>Close listening</i> zouden we kunnen zeggen. Je gaat nu verder met jouw muziekstuk, vergeet de rest. Je gaat zo meteen eerst nog eens 2 of 3 keer luisteren, je kunt natuurlijk zelf ook vooruit en terugspoelen om in te zoomen op bepaalde details. Probeer op een zo’n objectief mogelijke manier te beschrijven wat je hoort. Dus nog niet wat je voelt of welke sfeer het oproept, maar puur wat de muziek vertelt. Wat valt op? Welke details springen eruit? Dat kunnen ook imperfecties zijn bijvoorbeeld.” Denk bijvoorbeeld aan: • Welke instrumenten hoor je? • Dynamiek (hard/zacht, rustig/onrustig). Je kunt bijvoorbeeld ook een grafische weergave maken van het dynamisch verloop. • Tempo, ritme, maatsoort • Muzikale spanning en ontspanning. • Harmonisch en/of melodisch verloop • Wat valt je verder op aan de muziek? Waar gebeuren er opvallende dingen? • Misschien zijn er ook wel bijgeluiden op de opname, die per ongeluk zijn opgenomen? • Als er niet-muzikanten meedoen, kies dan algemenere formuleringen. Wellicht benadrukken dat dit geen theorietoets is. “Niemand gaat iets vinden van wat jij opschrijft. Alles wat jou opvalt is van waarde. Het gaat erom dat je de muziek laat vertellen wat het wilt vertellen.” Na 10 minuten weer even een korte terugkoppeling vragen.	15 min

Tijd	Onderdeel	Wat zegt/doet de workshopleider? Wat doen de deelnemers?	Duur
1:00	Stap 3: Mogelijke werelden	Dan is het tijd om de derde stap te introduceren: mogelijke werelden. "Dat begrip duidt op een fictieve werkelijkheid tussen jou en het muziekstuk." "Luister nog een (paar) keer naar de muziek. Nu is het de bedoeling dat je je juist wél laat meevoeren door de muziek. Waar kom je dan uit? In welke mogelijke wereld? Wat voel je? Wat ervaar je? Wat gebeurt er?" "Fantaseer, associeer, schrijf of teken alles op wat in je opkomt. Dat kunnen emoties zijn of beelden, herinneringen, gedachten, dromen, ideeën, verhalen, kunstwerken. Alles wat zich maar aandient." "Je kunt de muziek op een gegeven moment ook uitzetten en in je fantasie verder gaan in die mogelijke wereld. De muziek hoeft zeker niet constant aan het woord te zijn." Op dit punt is het goed om even op de klok te kijken. Hoeveel tijd is er nog? Na 25 (à 30) minuten weer een korte terugkoppeling. Hoe ging dit?	25 min
1:25	Stap 4a: Het vertellen van een verhaal	Nu breekt de laatste fase aan die in eerste instantie gericht is op het identificeren en accepteren van alles wat zich aandient en te trachten de betekenis daarvan te ontrafelen. "Neem je vraag er weer bij. Je vraag is onbewust mee op reis gegaan. Als eerste is het natuurlijk interessant om te kijken of alles wat je in de vorige fases hebt ervaren iets zeggen over de vraag, de formulering ervan, of een mogelijk antwoord." "Probeer vervolgens alles wat je hebt ervaren bij elkaar te brengen in een nieuw verhaal. Dat kan talig zijn, zoals een kort verhaal of een paar regels gedicht. Maar het kan ook een tekening of schets zijn, of alleen een formulering van een idee voor een werk. Het mag heel rudimentair zijn, een aanzet. Zodat je het later kunt uitwerken." Ook hier kan het goed zijn om nog maar eens te benadrukken dat het verhaal niet gedeeld hoeft te worden: Het is belangrijker een echt, maar verborgen verhaal te hebben dan een zichtbaar verhaal dat niet oprecht is. Na ongeveer 15 minuten wordt het afgerond	15 min
1:40	Stap 4b: Reflectie in duo's	Vorm nu tweetallen om na te bespreken. "Je hoeft je vraag niet te delen, maar dat mag natuurlijk wel. Vertel elkaar wat je gehoord hebt en wat je ervaringen daarbij waren." Weer 15 minuten later ronden we het af.	15 min

1:55	Afronding	Dat was het! Het kan natuurlijk leuk zijn om om een eerste reactie te vragen. Ik heb tijdens mijn onderzoek de deelnemers steeds ook een feedbackformulier nagestuurd om wat meer te weten te komen over hun ervaringen. Maar dat hangt natuurlijk sterk af van de context waarin de workshop plaatsvindt.	5 min